

Türkiye turizmde sayısal veri kaynakları

NAZMI KOZAK

I. GİRİŞ

Sayısal veriler, genellikle mevcut durumu ve gelecekteki değişimleri ortaya çıkarmak amacıyla yapılan araştırmaların bulgularına dayanır. Her sayısal verinin değerlendirilme kapsamı, anakütlenin alanıyla sınırlıdır. İstatistikler ve diğer sayısal araştırmalar, insanoğlunun mevcut ve gelecekteki durumu öğrenme kaygısından ortaya çıkmıştır. Nüfusun giderek artması, geniş insan kütleleri ile ilgili kararların alınmasında güçlüklerin çıkmasına neden olmaktadır. Artık günümüzün modern çağında ülkelerin yönetimi ile ilgili olan kararlar, "jurnalciler" in çoğu öznel gözlemlerine dayandırılmamaktadır. Bundan dolayı, istatistik ve diğer sayısal araştırmaların esas amacı; modern toplumun karmaşık yapısı içerisinde rasyonel kararların alınmasına katkıda bulunmaktır.

Öte yandan her boyutta hazırlanan istatistiklerin bir başka önemi de ülkelerin açıklık, demokrasi, özgürlük ve çoğulculukla ilgili tercihleriyle de ilişkili olmasıdır. Günümüzün modern dünyasında artık ülke yönetimlerinin çoğulcu, özgür ve açık demokratik yapılara sahip olup olmamaları düzenli ve düzensiz gerçekleştirilen istatistiklerinin varlığına ve bunları kamuoyunun yararlanmasına sunulmasıyla ölçülmektedir. Zira istatistik, planlamadan önce insanlarını ilgilendiren her türlü konuda ve alanda nesnel ve rasyonel kararların alınmasında en önemli yol gösterici olmaktadır. Ülkeleriyle ilgili konularda kararlarını istatistiksel araştırma bulgularına dayandırmayan ve düzenli olarak her alanda istatistikleri tarafsız biçimde derleyemeyen uluslar, küreselleşen dünyada güçsüz kalmaya ve yok olmaya mahkumdurlar.

Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkılarak bu çalışmada, Türkiye'de turizm alanında derlenmiş istatistikler ile, araştırmalar ve envanterlerin kısa açıklamalarına yer verilecektir. Bu çalışmada beklenen amaç, çoğu bir-iki kütüphane ile birkaç meraklı araştırmacının kütüphanelerinde kalmış olan bu araştırmalardan sayıları her geçen gün artan "turizm araştırmacıları"na yol gösterici bir envanter oluşturulmasıdır.

II. İSTATİSTİKLER

Belediye Belgeli Konaklama İstatistikleri Bülteni: Söz konusu istatistikler 1990 yılından itibaren Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmaktadır. Belediye Belgeli Konaklama İstatistikleri, yerel yönetimlerce belgelendirilmiş konaklama tesislerine belirli bir örneklem çerçevesinde (% 25) "Konaklama Tesisleri Giriş ve Geceleme Anketi" uygulanmasının sonuçlarına dayanmaktadır. Uygulanan bu ankette, 1990 ve 1991 yıllarına katılım oranı düşük olduğundan herhangi bir değerlendirme yapılamamıştır. Bundan dolayı bu alandaki ilk istatistik 1993 yılında değerlendirilmeye alınmış ve yayınlanmıştır. Söz konusu istatistiklerde, Türkiye genelinde belediye belgeli konaklama tesislerinin sayısı, bu tesislerde konaklayan kişi, geceleme sayısı, ortalama kalış süresi ve doluluk oranlarına ilişkin veriler yer almaktadır. Ayrıca konaklamaların aylara ve milliyetlere göre dağılımına ilişkin veriler de bulunmaktadır.

Konaklama İstatistiklere Bülteni: Türkiye'ye gelen yabancı turistler ile vatandaşların konakladıkları coğrafi bölge,

ABSTRACT

THE QUANTITATIVE DATA RESOURCES IN TURKISH TOURISM

This study offers a number of researches accomplished by making use of tourism statistics in Turkey. The purpose of study, the method of study and the main observations are considered for the explanation of statistics and researches. According to the observations, it has been determined that there were more than 40 statistical and research publications (periodical and non-periodical) between 1965-1994 in Turkey. Finally, it has been observed that the number of publications has been numerically increasing in recent years.

Nazmi Kozak, Anatolia Dergisi, P.O. Box. 589 06425
Yenişehir-Ankara, Turkey.

Nazmi Kozak: İisans, Çukurova Üniversitesi İİBF Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu (1986); yüksek İisans, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Programı (1991); doktora, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Programı (öğrenci). Anatolia Dergisi sahibi ve sorumlu yazarları müdürüdür.

il, ilçe ile tercih edilen konaklama tesislerinin tesis türü, sınıfı, doluluk oranları ve kalış sürelerinin saptanması amacıyla dönük olarak 1974 yılının ikinci yarısından itibaren Turizm Bakanlığı tarafından söz konusu istatistikler hazırlanmaktadır. Araştırmada, Turizm Bakanlığı'ndan belgeli tesislere tam sayım tekniğine uygun bir şekilde anket uygulanmaktadır. Bu amaçla her yılbaşında tesislere 12 adet form gönderilmekte ve tesisler bu formları her ay doldurarak Bakanlığa iade etmektedirler. Söz konusu istatistikler, turistik işletme belgeli tesislerde konaklayan kişi sayısı, geceleme sayıları, doluluk oranları ve tesislerdeki ortalama kalış süreleri, milliyet, tesis cinsi, il ve ilçe ayrımında ve ay bazında çapraz ilişkileri de içermektedir.

Müze Ziyaretleri Bülteni: Turizm Bakanlığı tarafından 1980 yılından bu yana derlenerek yayınlanan Müze Ziyaretleri Bülteni'nin amacı, müzeleri ve öğren yerlerini kaç kişinin ziyaret ettiğinin ve girişi ücreti olarak ne kadar ödeme yaptığının belirlenmesinin yanı sıra, ziyaretçilerin ne kadannın yabancı veya yerli olduğunun belirlenmesi de amaçlanmaktadır. Bülten, Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden sağlanan verilere dayanmaktadır.

Ticaret, Otel, Lokanta ve Hizmet İstatistikleri: Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısında meydana gelen değişimleri izlemek amacıyla yürütülen cari istatistik çalışmalarından birisi olan ve uygulamasına Mayıs 1982 tarihinde başlanılan bu istatistik, Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından hazırlanmaktadır. Söz konusu istatistikler, "Yıllık İmalat Sanayi Anketi" paralelinde aynı dönemde yapılmaktadır. Bu anketlerde, 1991 yılına kadar olan dönem; 1985 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımının ikinci aşamasında anket kapsamına alınan işyerlerinden, ticaret sektöründe yıllık gayri safi hasılası en az 500 000 000 TL, hizmet

sektöründe 100 000 000 TL, otel ve diğer konaklama tesislerinde yatak sayısı en az 76, lokanta, kahvehane ve pastanelerde masa sayısı en az 51 olan işyerleri tam sayım ile, bu kıstasların altında kalan işyerleri ise örnekleme yöntemi ile kapsama alınmıştır. Ayrıca, her yıl yeni kurulan ve kuruluşta sermayesi 100 000 000 TL ve daha fazla olan ticaret ve hizmet şirketleri ile Turizm Bakanlığı'nca turizm işletme belgesi verilmiş olan konaklama tesisleri tam sayım ile kapsama alınmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından hazırlanan bu istatistikler, 1981-1984 yılları arasında "Yıllık Ticaret ve Hizmet İstatistikleri"; 1986 yılından itibaren de otel ve lokanta işletmeleri de eklenerek kapsamı genişletilen "Ticaret, Otel ve Hizmet İstatistikleri" adı altında yayınlanmaktadır. Söz konusu istatistikler genel olarak, iktisadi faaliyet kollarına, işyeri büyüklüklerine, işyeri sayılarına, ücretleme sistemlerine, çalışanlar ortalamalarına, ücretle çalışanlara yapılan ödemelere, girdi-çıkıtlara ve elde edilen katma değere ilişkin verileri içermektedir.

Turizm İstatistikleri: Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından hazırlanmaktadır. Yabancıların Türkiye'ye gelişleri ile ilgili ilk resmi kayıtlar 1938 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından tutulmuştur. Sadece milli emniyet amacıyla dönük olan bu kayıtlar, belli başlı sınır kapılarında Emniyet personeli tarafından uygulanan kontrol fişleri ile elde edilmiştir. Fişlerden elde edilen sayısal bilgiler Emniyet Genel Müdürlüğü'nün kendi amacı için kullanılmış ve bu kayıt sistemi 1953 yılına kadar devam etmiştir. 1953 yılından sonra bu fişler veri işlemleri yapılarak gerekli çalışmalar bittikten sonra geri iade edilmek üzere İstatistik Genel Müdürlüğü'ne gönderilmiştir. 1957 yılından itibaren veri işlemlerinin kolayca yürütülmesi için fişler doğrudan İstatistik Genel Müdürlüğü'ne gönderilmeye başlanmıştır. Vatandaş ve

Türkiye'de turizm alanında gerçekleştirilmiş istatistik, araştırma ve envanterlerin konularında bu çalışmanın özünü, söz konusu çalışmaların açıklanmasına dayanmaktadır.

yabancı, giriş-çıkış istatistiklerinin her çeşit bilgi ihtiyacına yanıt verebilmesi için 1964 yılında Devlet İstatistik Enstitüsü'nün başkanlığında, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Gümrük ve Tekel Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı temsilcileri ile toplantılar yapılarak sınır kapılarında ortaklaşa alınacak önlemler kararlaştırılmış ve elde edilen bilgiler yıllık olarak yayınlanmıştır.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nce basılarak sınır kapılarında pasaport polisi tarafından giriş ve çıkış yapan vatandaş ve yabancılara dağıtılıp doldurulması istenen istatistik formları pasaport kontrolü anında pasaport polisi tarafından teslim alınmakta, Emniyet Genel Müdürlüğü'nce kullanılacak kısım pasaport polisinde kalmakta ve diğer parçası ise aylık olarak bir sonraki ayın ilk haftası içinde Enstitüsü başkanlığına gönderilmektedir. Bu formlar 15 ve daha yukarı yaştaki kişiler için doldurulmaktadır. 15 yaşından küçükler için ayrıca bir form doldurulmamakta, beraber geldiği veya gittiği kişinin formunda "beraberinde gelen veya giden" olarak gösterilmektedir. Bunun yanında deniz yolu ile gelen günübirlikçiler için ad ve soyadları ile ülkeleri gösteren listeler tur yetkilileri tarafından pasaport polisine verilmekte, bu listeler de pasaport polisince Devlet İstatistik Enstitüsü'ne gönderilmektedir. Bu nedenle, beraberinde gelen ve gidenler ile günübirlikçiler için bütün tablolarda ayrıntılı bilgi verilememektedir.

Enstitü tarafından elde edilen bu formlar örnekleme tabi tutularak (örnekleme oranı genellikle % 10'dur) değerlendirilmektedir. Öte yandan 1985 yılına kadar Hac veya Umre ziyareti nedeni ile seyahat eden vatandaşlara ait bilgiler tablolarda gösterilmez iken, bu konudaki verilere 1987 yılından itibaren yer verilmeye başlanmıştır.

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından

değerlendirilen bu istatistikler vatandaş ve yabancıları ikamet ülkelerine, giriş yaptığı sınır kapısına, yaş ve cinsiyete, kalmayı düşündükleri sürelerle ve seyahat biçimine göre vb. ayrılmakta ve değerlendirilmektedir.

Turizm İstatistikleri Bülteni: Turizm Bakanlığı tarafından sınır kapılarındaki turizm hareketlerine ilişkin aylık ve yıllık istatistiki verilerin derlendiği bu istatistikler 1972 yılından bu yana hazırlanmaktadır. Türkiye'ye giriş-çıkış yapan yabancı ziyaretçi ve vatandaş sayıları, sınır kapılarında Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı pasaport polisinin tuttuğu kayıtlardan elde edilmektedir. Söz konusu istatistik içerisinde yer verilen turizm geliri ile ilgili veriler, 1984-1990 yılları arasında Turizm Bakanlığı tarafından, 1991 yılından itibaren ise Merkez Bankası tarafından "Yabancı Ziyaretçiler Çıkış Anketi" sonuçlarına göre tahmin edilmektedir. Turizm giderlerine ilişkin bilgiler de Merkez Bankası'ndan sağlanmaktadır.

Söz konusu istatistik kapsamında; gelen yabancı ziyaretçilere, günübirlikçilere, çıkan yabancı ziyaretçilere, çıkan vatandaşlara, dönen vatandaşlara, turizm gelir ve giderlerine, plan ve program hedeflerine ilişkin veriler yer almaktadır.

Turizm İstatistikleri, 1977-1978-1979

Özet Bilgiler: Söz konusu istatistikler, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün ilgili yıllar için derlemiş olduğu istatistiklerin bir özetidir. Bu yıllarda DİE'nin bilgi işlem makinalarının bozuk olması dolayısıyla, bu yıllara ait turizm istatistikler tek bir yayında özetlenmiştir. İstatistikler, Türkiye'nin 22 sınır kapısında pasaport polisince derlenerek DİE'ye gönderilen formlardan % 10 örnekleme alınarak gerçekleştirilen çalışmanın sonuçlarıdır.

Ulaştırma İstatistikleri: Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından her yıl için derlenmekte ve yayınlanmaktadır. Söz

Türkiye'de sayısal veri kaynakları incelendiğinde, söz konusu sayısal veri kaynaklarının son on yılda yoğunlaştığı, bu durumun da turizmin gelişme trendi ile aynı dönemlere denk geldiği gözlenmektedir.

konusu istatistikte veriler; Karayolları Genel Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü, Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü, Türkiye Denizcilik İşletmeleri Genel Müdürlüğü, çeşitli illerdeki liman müdürlükleri, PTT Genel Müdürlüğü ile TRT Genel Müdürlüğü'nden sağlanmaktadır.

Yat İstatistikleri Bülteni: Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü Araştırma ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı tarafından 1986 yılından itibaren hazırlanmaktadır. Söz konusu istatistikler 2634 sayılı "Turizmi Teşvik Kanunu"nun 37. maddesinin A fıkrası ve 4. bendi uyarınca düzenlenen "Yat Turizminin Geliştirilmesi Hakkında Yönetmelik" in 38. maddesine göre doldurulması zorunlu olan "Yat Kayıt Belgeleri" nin birebir ölçeğinde değerlendirilmesi ile elde edilmektedir. Bültendeki tablolar aylar itibariyle, limanlar ayrımında Türkiye kıyılarında dolaşan yatların bandıralarına, boylarına, limanda kalış sürelerine ve ayrıca; gelen yolcu ve mürettebatların ise milliyetlerine göre dağılımlarını içermektedir. Bültekte yer alan veriler Gümrük Muhafaza Müdürlüğü'nün yardımlarıyla toplanmaktadır.

III. ARAŞTIRMALAR

Akdeniz Havzasında Turizmin Gelecekteki Durumu ile İlgili Araştırma, 1977: Bu çalışma, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası tarafından hazırlanan araştırmanın Türkçe çevirisidir. Çalışma, 1975 yılı sonu itibariyle Akdeniz Bölgesi'nde yer alan 17 turist çeken ülkenin turizm sektöründe gerçekleştirilen gelişmeyi ortaya koymaktadır. Söz konusu çalışmada kullanılan bilgiler, çeşitli ülkelerin ulusal turizm organizasyonları tarafından yayınlanan ulusal istatistiklere dayanmaktadır. Ulusal istatistiklerin yetersiz olduğu durumlarda Dünya Turizm Örgütü (WTO) yayınları ile OECD yayınlarından yararlanılmıştır.

Dış Ülkelerde Çalışan Vatandaşların Türkiye'yi Ziyaretleri Araştırması, 1983: Turizm Bakanlığı tarafından 1983 yılında yapılan bu araştırma, yurtdışında çalışan işçilerin izinli olarak Türkiye'ye gelişlerinde turizm aktivitesine ne denli katıldıklarının değerlendirilmesi, belli sezonlardaki yığılmalar nedeniyle altyapı ve organizasyon noksanlıklarının saptanması ve giderilmesine ilişkin önerileri tesbit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Türkiye'de izinli olduğu süreyi tamamladıktan sonra çalıştıkları ülkelere kara ve hava yoluyla dönüş yapan işçileri kapsamaktadır. Araştırma, basit tesadüf örnekleme yöntemi ile seçilen kişilere anketörler tarafından yerinde doldurulmak suretiyle uygulanmıştır. Bu çalışma, Türkiye'ye izinli olarak gelen vatandaşların çok az bir kısmının (% 7) turizm olayına katıldığını ortaya koymuştur.

Dünyada ve Türkiye'de Yıllar İtibariyle Nüfus ve Üçüncü Yaş Grubunun Projeksiyonu, 1993: Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada, sosyo-ekonomik olaylardan biri olan nüfus, dünyadaki çeşitli yaş grupları ve özellikle üçüncü yaş grubuyla (altmış yaş üzeri yaş grubu) birlikte incelenmektedir. Çalışma, yıllar itibariyle yaş gruplarının çeşitli sosyo-ekonomik düzeye sahip ülkelerde incelenmesi, 2000'li yıllardaki projeksiyonu ve altmış üzeri yaş grubu trendinin, Türkiye turizminde halen ve gelecek yıllardaki katkısının ne olacağını saptanmasını amaçlamaktadır. Araştırmada istatistiki grafiklerden ve projeksiyonlardan yararlanılmıştır. Konuyla ilgili istatistik ve ekonomik analiz çalışmaları yapılmıştır.

Hanehalkı Turizm Eğilim Anketi, 1983: Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından 1983 yılında gerçekleştirilen Hanehalkı Turizm Eğilim Anketi, Türk vatandaşlarının ülke içine ve ülke dışına yönelik turizm hareketlerinin nitelik ve ni-

Bu çalışma kapsamında yapılan incelemeden ilk olarak; Türkiye'de turizm sektöründeki gelişme eğilimlerinin turizm araştırmaları ve yansıdığı şekilde bir değerlendirilme yapılabilmektedir.

çeliklerini coğrafi, ekonomik ve kültürel boyutları içinde ölçebilmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma bulguları arasında, Türk vatandaşlarının seyahat eden hane halkındaki fert sayısı, seyahat eden kişilerin dört büyük il, bölge, yaş ve seyahat amaçlarına göre dağılımı, seyahat etmeyen kişilerin seyahat etmeme nedenlerine göre dağılımlarını içeren gibi birtakım bulgular elde edilmiştir.

İç Turizm Talep Profili Araştırması, 1992: Turizm Bakanlığı tarafından Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)'nin katkılarıyla hazırlanmış ve anketin uygulaması DİE tarafından yapılmıştır. Anket, Kasım 1992 ayının ikinci yarısında 15 gün süre ile Ege, Marmara, Akdeniz, İç Anadolu, Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde uygulanmıştır. Anket uygulanacak hanelerin seçimi Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından 1990 yılı nüfus sayımı için hazırlanmış olan kapı numarataji çalışmasından yararlanarak tesbit edilmiştir. Anket kapsamına nüfusu 10001 ve daha yukarı olan yerleşmelerdeki tüm konutlar ve bu konutlarda yaşayan T.C. uyruklu hane halklarını temsil edecek biçimde 26 il anket kapsamına alınmıştır. 18'si il merkezinde ve 27'si büyük şehirde olmak üzere toplam 80 ilçede anket örnek kapsamına alınan 23268 hanede uygulanmıştır.

Anket, 1983 yılında Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen "Hane halkı Turizm Eğilim Anketi"nin bir devamı niteliğinde olup, daha kapsamlı olarak gerçekleştirilmiştir. Anket bulgular arasında, seyahate çıkan kişiler, nitelikleri, yapılan geceleme toplamları, seyahate çıkılan bölgeler, seyahat başına harcamalar, seyahat sırasında karşılaşılan sorunlar yer almaktadır.

İstanbul Halkının Hizmet Sektörüne Dönük Talebi Araştırması, 1994: İstanbul Ticaret Odası tarafından Prof. Dr.

Taner Berksoy'a yaptırılan bu araştırmanın amacı, İstanbul'da yaşayan ailelerin sağlık, ulaşım, kültür, sanat, eğlence gibi hizmet tüketim eğilimleri, memnuniyetleri ve bu tür harcamalara bütçelerinden ayrılan payları saptamaktır. Çalışmanın örneklemini, İstanbul Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yaşayan toplam 1001 ailedir. Araştırmada aileleri temsilen aile reisleri ile, yoksa ailenin bir ferdi ile görüşülmüştür. Araştırmada standart soru formu aracılığıyla yüz yüze görüşme yapılarak bilgi toplanmıştır. Söz konusu araştırmada turizm sektörü ile ilgili olarak; şehirlerarası ulaşım araçları seçimi, eğlence, ailelerin hafta sonu tatillerini geçirme şekilleri, ailelerin tatillerinde tercih ettikleri konaklama tesisleri, tatil için tercih edilen yöntem, ailelerin bütçenin yüzde kaçının tatil harcamalarına ayrıldığı konularında veriler bulunmaktadır.

Kitle Turizmi ve Seyahat Acentaları Anketi, 1975: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Sosyo-Ekonomik Araştırma Şubesi'nce 1975 yılında gerçekleştirilen anketin amaçları; (1) turistlerle dolaysız ilişkide bulunduğu gerekçesiyle seyahat acentelerinin iç ve dış turizm tipini belirlemek, ayrıca İstanbul'a özgü turizm tipini ve turizm yönünden sorun olan konuları ortaya çıkarmak; (2) seyahat acentelerinin fiili işleyiş şeklini, örgütlenmesini belirtmek, mevzuatta belirtilen ile olması gerekeni karşılaştırmak; (3) seyahat acentelerinin pazarlama etkinliklerinde sorun doğuran konuları saptamak; (4) seyahat acentelerinin mevzuat açısından ve devletten beklentilerini belirlemektir. Türkiye'de 1975 yılı sonu itibarıyla toplam 179 seyahat acentesinin olması dolayısıyla tam örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada bilgi toplamı tekniği olarak anket kullanılmıştır. Bu amaçla, İstanbul'daki seyahat acentelerine İstanbul Nazım Bürosu'nca sağlanan anketörlerce Temmuz 1975'de anket verilmeye başlanmış, Eylül

Turist eğilim anketlerinin incelenmesinden; söz konusu araştırmaların 1970'li yıllarda yoğun olarak yapıldığı gözlenirken; 1986 yılı ile birlikte periyodik olarak (her yıl) yapıldığı anlaşılmıştır.

1975'de Turizm Bakanlığı Araştırma ve Değerlendirme Dairesi, Sosyo-Ekonomik Araştırma Şubesi elemanlarınca Ankara ve İzmir'de anket çalışmaları sürdürülmüş, bu illerin dışında kalan az sayıdaki seyahat acentesine de anketler postayla gönderilmiştir. Araştırmada tüm seyahat acenteleri içerilmiş, yalnız ilk değerlendirme çalışmaları sırasında 57 anket formu çeşitli nedenlerden dolayı iptal edilmiş, esas değerlendirmede 122 seyahat acentesinin cevapları kullanılmıştır. Anket değerlendirme çalışmalarına Aralık 1975 tarihinde başlanmış ve 30 tablodan oluşan bir döküm Şubat 1976'da tamamlanmıştır.

Konaklama Sektörü Yöneticilerinin Elemanlarda Aradıkları Nitelikler, 1993: Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı tarafından gerçekleştirilen bu araştırmada; konaklama sektöründe çalışmakta olan işgücünün nitelikleri itibariyle değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırma, Ocak 1992 - Eylül 1993 tarihleri arasında il turizm müdürlüklerinin katkısıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, bilgi toplama yöntemi olarak "survey" kullanılmış ve soru kağıdı delphi tekniği kullanılarak geliştirilmiştir. Toplam 14 sorudan 12'si açık uçlu olarak yöneltilmiştir. Araştırmaya toplam 774 tesis alınmıştır. Tesis seçiminde kullanılan örnekleme tekniği ise; 42 il'in 37'sinde 1/1 ölçeği kullanılmış, geri kalan 5 il'de kota yöntemi ile seçim yapılmış ve 711 tesise soru kağıdı gönderilmiştir. Böylelikle ortalama temsil oranı % 92 olmuştur. Araştırma kapsamına alınan 711 tesisin 215'inden yanıt alınmıştır. Ankete katılan tesislerin % 30'u dört ve beş yıldızlı, % 70'i bir, iki ve üç yıldızlıdır. Araştırmada, konaklama tesisleri yöneticilerinin elemanlarda aradıkları niteliklere ilişkin çeşitli bulgular elde edilmiştir.

Otelcilik ve Turizm Endüstrisinde İşgücü Araştırması, 1992: Bu çalışma, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'nin mali katkıları ile Turizm Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amaçları iki ana başlıktan oluşmaktadır: Bunlar; Turizm Bakanlığı'nca belgelendirilmiş olan konaklama tesisi, restoran ve seyahat acentelerinde halen çalıştırılmakta olan personelin sayı ve özellikleri hakkında güncel bilgi sağlamak ve bu tür işletmelerin gelecek beş yıl için vasıflı işçi talebi hakkında tahminlerde bulunmaktır. Çalışmanın kapsamını ise, Turizm Bakanlığı'nca belgelendirilmiş olan konaklama tesisleri, restoran ve seyahat acenteleri oluşturmaktadır. Araştırmanın tasarımı, anket formlarının dizaynı, araştırmanın tüm etaplarının denetimi ve analizi Turizm Bakanlığı ve ILO elemanları tarafından yapılmıştır. Alan çalışmaları ve bilgi derleme işlemleri Turizm Bakanlığı adına Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından gerçekleştirilmiştir. Bilgi toplama işlemi, seçilen işletmelerin yöneticileri ile yüzyüze yapılan mülakatlarla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, 1 ve 2 yıldızlı otellerin üçte birini, pansiyon ve restoranların yarısını kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Seyahat acenteleri ise, araştırmada yaklaşık 900 kayıtlı işletmenin 200'ünü kapsamına almak üzere tasarlanmıştır. Konaklama tesisleri ve restoranlar için kullanılan örnekleme yöntemi oda ve sadalye sayısına dayalı, büyüklüğe orantılı olasılıklı seçim yöntemidir. Seyahat acenteleri için ise, kullanılan örnekleme yöntemi sistematik rastgele örneklemedir.

Otel Fiyatları Üzerine Bir Karşılaştırma, 1984: Turizm Bakanlığı tarafından 1984 yılında gerçekleştirilen bu çalışmada, turizmde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin konaklama tesislerinin (otellerin) ortalama fiyatlarının saptanması ve karşılaştırılması amaçlanmıştır. İspanya, Fransa, İtalya, Yugoslavya ve Türkiye'yi kapsayan araştırmada, söz konusu ülkelere

1980-1994 döneminde gerçekleştirilen çalışmaların bütünlüğünde; bu dönemde Türkiye'de turizmle ilgili sayısal araştırmaların devamlık arz etmeye başladığı ortaya çıkmıştır.

ait konaklama tesisleri kataloglarından kıyı ve kentte yer alan tesislerden tesadüfi seçim ile her sınıftan en az beşer tesis seçilerek gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamına alınan tesislerin yatak ücretlerinin aritmetik ortalaması alınarak sonuçta ülke ortalamaları elde edilmiştir. Araştırmadan sonuç olarak, Türkiye'de büyük kentlerde yer alan otellerin fiyatlarının rakip ülkelere oranla biraz daha ucuz olduğu ortaya çıkmıştır.

Seyahat Aceneleri Araştırması (Tur Güzergahları), 1980: Turizm Bakanlığı tarafından 1980 yılının Kasım ayında gerçekleştirilen bu araştırmanın amacı, tur güzergahlarının tesbiti ile bu güzergahlar üzerinde ve merkezlerde ihtiyaç duyulan tesislerin, tür, sınıf ve kapasitelerinin belirlenmesi, seyahat acentelerinin işlevsel sorunlarını, yabancı ziyaretçilerin ve iç turizm hareketlerinin oluşumlarını izleyebilmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, Ankara, Antalya, Aydın (Kuşadası), İstanbul, İzmir, Muğla ve Bursa'da bulunan 216 acente üzerinde yapılmıştır. Uygulanan anketlerden elde edilen bilgiler derlenerek ayrıntılı tur güzergahları tesbit edilmiş ve ayrıca çalışma kapsamında yer alan 27 tablo yayınlanmıştır.

Sağlık Turizmi ve Turist Sağlığı, 1993: Türkiye'de faaliyet gösteren termal turizmi tesislerinin envanterini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır: İlk bölümde, Türkiye'deki termal turizmi tesislerinin envanteri yapılırken, ikinci kısım turist sağlığına ayrılmıştır. Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen bu çalışmanın özgün yanı, Türkiye'de ilk kez termal turizmi tesislerinin envanterinin (önemli hataları olsa da) çıkarılmasıdır. Envanterde, termal turizmi tesislerinin belgeli ve belgesiz olması, suların iyi geldiği hastalıklar, tesislerde bulunan hizmet çeşitleri ve ünitelere ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

Seyahat Eğilimleri ve Türkiye'ye İlgili ve 1995 Yılında Almanya'da Yapılacak Olan Seyahat Analizleri ve Eksklusiv Türkiye, 1994: Reklam kampanyalarında ülke ve ülkelerdeki hedef grupların seçimini doğru yapmak ve bu gruplara ulaşabilmek için en uygun iletişim politikalarını saptamak amacıyla gerçekleştirilen araştırma, Kemer Yöresi Tanıtma Vakfı (KETAV) tarafından yaptırılmıştır. "Yedi Avrupa Ülkesindeki Seyahat Eğilimleri ve Türkiye'ye İlgili" projesi kapsamında, yedi Avrupa ülkesindeki (Norveç, İsveç, İngiltere, Hollanda, Avusturya, İsviçre ve İtalya) seyahat eğilimlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan araştırma, seçilen hedef grupların sosyal ve demografik yapılarını, son üç yılda yapılan off-season seyahatlerin ve ülkelerini de içeren bir dizi konuyu incelemektedir.

Sosyal Turizm Araştırması, 1993: Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü tarafından Dokuz Eylül Üniversitesi'nden bir grup bilim adamına yaptırılan bu araştırmanın amacı, Türk vatandaşlarının tatil gereksinimlerinin ekonomik düzeyde karşılanması ve iç turizmin daha dinamik ve örgütlenmiş bir yapıya kavuşturulmasına dönük çalışmalarda kullanılacak veri tabanının oluşturulmasıdır. Sosyal turizm araştırmanın kapsamı, yapılan anket uygulaması itibariyle iki boyutlu olarak düşünülmüştür. Bunlardan birincisini "sosyal güvenlik kurumları", ikincisini ise "sosyal turizm amaçlı turistler" oluşturmuştur. Bu gruba yönelik olarak gerçekleştirilen araştırma iki aşamalı olarak yapılmıştır. İlk aşamada araştırma grubuna dahil olan elemanlar arasından yöre ve kurumlar arasında iş bölümü yapılmıştır. Bu aşamada, çoğunlukla yüzyüze görüşülerek uygulanan anket tekniği uygulanmıştır. İkinci aşamada da yine önceden belirlenen örnek plan çerçevesinde sosyal turizm amaçlı tesisler bazında anket uygulaması yüzyüze ger-

1980 sonrası dönem Türkiye'de turizm sektörü ile ilgili istatistik ve diğer araştırmaların yoğun olarak derlenmeye başlandığı bir dönem olarak değerlendirilebilir.

çekleştirilmiştir. Toplam 117 kişi ve 90 sosyal güvenlik kurumuyla gerçekleştirilen araştırma, konuyla ilgili pek çok bulguyu içermektedir.

Turizm Sektöründe İstihdamın Niteliği Üzerine Bir Değerlendirme, 1993:

Bu araştırma, TUGEV tarafından yapılan bir başka araştırmanın (Turizm Yatırımlarının İstihdam Yaratma Potansiyelleri araştırması) yan ürünü olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın, bir yan ürün olmanın doğal sonucu olarak kendi örneklem çerçevesi bulunmamakta, ana çalışmanın çerçevesi içine sığmak zorunda kalmaktadır. Bu çerçeve ise "teşvik belgesi" verilen yatırımlar ile "yabancı sermaye" yatırımlarından oluşmaktadır. Bu açıdan araştırma sadece teşvik belgesi verilen, yabancı sermaye izni alan turizm yatırımları ile sınırlı bulunmaktadır. Kapsanan zaman dilimi ise, 1 Ocak 1980 ile 31 Aralık 1992 arasındaki onüç yıllık süreçtir. Örnekleme, anaküntenin % 3'ü olarak belirlenmiş, örnek sayısı da 70 olmuştur. Örnekleme yer alan ve işletme aşamasına gelmiş bulunan tesislerle ilgili bilgiler, işletmecilerle yüz yüze yapılan görüşmeler sonucu derlenmiştir. Bu amaçla hazırlanan soru kağıdının birinci bölümünde, yatırımcı ve yatırımla ilgili sorular yer almış, yatırımcılarla görüşmelerden elde edilen bilgiler Resmi Gazete bilgileri ile birlikte değerlendirilerek ana araştırma hazırlanmıştır. İkinci bölümde ise, işletmeye, işletmeciye ve istihdama ilişkin sorular yer almış, işletmecilerden elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi bu araştırmanın konusunu oluşturmuştur. Alan çalışması, rassal olarak seçilen yatırım projelerinin hem yatırımcıların, hem de, yatırım işletme aşamasına gelmişse, işletmecilerin tek tek ziyaret edilmesi ve kendileriyle yüz yüze görüşme yapılması biçiminde yürütülmüştür.

Turizm Yatırımlarının İstihdam Yaratma Potansiyelleri, 1993: Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı (TUGEV)

tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada, turizm sektörü yatırımlarında teşvik belgesinde öngörülen yatırım büyüklüğü ve istihdam ile gerçekleşen yatırım büyüklüğü ve istihdamı karşılaştırarak, hem genelde durumun ne tür farklılaşmalar gösterdiğini sergilemek, hem de turizm yatırımlarının gerçek istihdam yaratma potansiyellerini belirli bir temele oturtmak amaçlanmıştır.

Türk Konaklama Endüstrisinde İnsan Gücü Araştırması, 1988: Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı tarafından pilot bir çalışma olarak gerçekleştirilen bu araştırma ile, öncelikle tüm konaklama sektörünü ele alacak insan gücü araştırmasına ışık tutacak gözlem ve bilgilerin derlenmesi; bu model yoluyla ortaya konarak kullanılacak teknik, izlenecek yöntem konusunda öneriler oluşturulması amaçlanmıştır. Çalışmada, yüzyüze görüşme yöntemiyle anket uygulanmıştır. Araştırmada pilot bölge olarak seçilen İzmir'de turizm işletme belgeli 16 otel yöneticisiyle görüşmeler yapılmıştır.

Turizm Eğilim Anketi, 1973: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Planlama Daire Başkanlığı tarafından 1973 yılında gerçekleştirilen bu anketin amacı, turizm hareketlerinin planlanması sürecinde turistik talebin özelliklerini belirleyebilmek yönünden eğilimlerin saptanmasıdır. Söz konusu anket, Türkiye'ye gelen yabancı turistlerin beklenti ve izlenimleri ile ilgili ayrıntılı verileri ortaya koymaktadır.

Turizm Endüstrisi İşgücü Araştırması, 1992: Bu çalışma, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun teknik işbirliği ile Turizm Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amaçları iki başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; Turizm Bakanlığı'nca belgelendirilmiş olan konaklama tesisi, restoran, seyahat acentesi ve turist yatlarında çalıştırılmakta olan personelin sayısı ve özellikleri hak-

Devlet İstatistik Enstitüsü ve Turizm Bakanlığı, 1980'li yıllarla birlikte turizm sektörü ile ilgili istatistik ve araştırmaların periyodik olarak gerçekleştirilmesine başlamışlardır.

kinda güncel bilgi sağlamak, ve bu tür işletmelerin gelecek beş yıl için vasıflı personel talebi hakkında tahminlerde bulunmaktır. Araştırma, Turizm Bakanlığı'nca belgelendirilmiş olan konaklama tesisleri, restoranlar, seyahat acenteleri ve yatçılık şirketlerini kapsamaktadır. Araştırmanın ve anket formlarının tasarımı, araştırmacının tüm etaplarının denetimi ve analizi Turizm Bakanlığı ve ILO tarafından gerçekleştirilmiştir. Alan çalışmaları ve bilgi derleme işlemleri Turizm Bakanlığı adına DİE tarafından yapılmıştır. Bilgi toplama işlemi, seçilen işletmelerin yöneticileri ile yüzyüze yapılan mülakatlarla gerçekleştirilmiştir. Konaklama tesisleri ve restoranlar için kullanılan örnekleme yöntemi oda ve sandalye sayısına dayalı, büyüklüğe orantılı olasılıklı seçim yöntemidir. Seyahat acenteleri ve yatçılık şirketleri için, kullanılan örnekleme yöntemi sistematik rastgele örneklemedir.

Turizmin Barışçıl Sonuçları Üzerine Bir Araştırma, 1988: Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı tarafından 1988 yaz ayları süresince Ege ve Akdeniz sahil şeridindeki turizm yörelerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma örnekleme yaş, meslek, eğitim düzeyi gibi bağımsız değişkenler göz önünde tutulmaksızın bilgi vermeye gönüllü olma temeline göre yerel halk dahil edilmiştir. Araştırma kapsamına 246 kişi alınmıştır. Araştırmada, yerel halkın turizme ve turistlere bakış açısını yansıtan çeşitli bulgular elde edilmiştir.

Turizm Hareketleri : Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan bu yayın, yıl bazında derlenmekte ve Türkiye ile ilgili diğer istatistiklerin bir özeti kapsamaktadır.

Turizm Katma Değeri ve Çoğaltan Katsayısı Araştırması, 1993: Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü tarafından 1993 yılında Abant İzzel Baysal Üniversitesi İktisat Bölümü'nden bir grup

bilim adamına yaptırılan bu çalışmanın amacı, Türk turizm endüstrisini ampirik bir çalışmaya dayalı olarak incelemek ve sektörün profilini çıkarmaktır. Bu çalışmada kullanılan verilerin asıl kaynağı DİE'nin derlediği yıllık ticaret ve hizmet istatistikleri ile ticaret, otel, lokanta ve hizmet istatistikleridir. Turizm endüstrisinin diğer sektörlerle olan sektörlerarası bağımlılık ilişkisi ve ayrıca sektörün ihracata katkı düzeyi ile ithalata bağımlılık derecesini inceleyen bölümlerde ise 1985 yılı input-output tablosunun sonuçlarından yararlanılmıştır.

Türk Konaklama Tesisleri Performans İfadeleri Araştırması, 1976: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu tarafından 1976 yılında gerçekleştirilen araştırma, turizm konaklama tesisleri yönetmelik ve standartlarının hazırlanmasına yardımcı olmak ve yeni yatırımlar için gerekli olan bilgileri düzenli bir şekilde toplayıp, takdim etmek için yapılmıştır. Turizm konaklama tesislerinin bina özelliklerine ilişkin performans şartnamelelerinin hazırlanmasına yardımcı olacak performans ifadeleri bu araştırma çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bütün ülkelerin turizm konaklama tesisleri yönetmelikleri, konu ile ilgili standartlar ve yayınlar taranarak bir performans ifadeleri kataloğu hazırlanmıştır. Bu araştırma projesi bir performans ifadeleri yazma kılavuzu, çeşitli tesislere ait performans ifadeleri kataloğu, ve bu katalogdan bilgi elde etmede yararlanılabilecek bir elektronik hesaplayıcı programı ile kullanılan yayınların tasnif edilmiş bibliyografyasından oluşmaktadır.

Türk Turizminde Nitelik Araştırması, 1987 : Marmara Üniversitesi'nden bir grup bilim adamı tarafından gerçekleştirilen bu çalışmanın amacı, turizm sektörüne eleman yetiştiren eğitim kurumlarının ve bu eğitim kurumları tarafından yetiştirilen elemanları istihdam eden turizm

Derlenen istatistiklerde gözlenen bir diğer gelişme de; söz konusu çalışmaların giderek standart hale getirilmesidir. Gerek Turizm Bakanlığı ve gerekse Devlet İstatistik Enstitüsü'nün, derledikleri turizm istatistiklerinde ve diğer süreli araştırmalarında standartlaştırmaya yöneldikleri görülmektedir.

işletmelerinin genelde hangi teorik ve uygulamalı konulara önem verdiklerini belirlemek; mesleki turizm eğitimi veren kurumların uyguladıkları eğitim-öğretim programlarının günün koşullarına uygun olup olmadığını saptamak ve bu eğitim programları arasında bir bağlantı kurarak bütünlük sağlamak; turizm sektörüne eleman yetiştiren eğitim kurumlarının ve bu elemanları istihdam eden turizm işletmelerinin genelde hangi personel niteliklerine (yabancı dil bilgisi, işletmeye sadakat, dikkatli ve titiz çalışma vb. gibi) önem verdiklerini saptamak; ve turizm eğitimine etkinlik kazandırabilmek amacıyla turizm sektörüne eleman yetiştiren eğitim kurumlarının ve bu eğitim kurumları tarafından yetiştirilen elemanları istihdam eden turizm işletmelerinin genelde hangi eğitim yöntemlerine önem verdiklerini belirlemektir. Araştırma kapsamına, turizm sektöründe faaliyet gösteren restoranlar, konaklama tesisleri, seyahat acenteleri, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı otelcilik ve turizm meslek liseleri, Turizm Bakanlığı'na bağlı olan ve olmayan TUREM'ler ile lisans ve önlisans turizm ve otelcilik programları alınmıştır. Araştırma, anakülte içerisinden saptanan örneklemeğe uygun olarak seçilen gruba anket uygulaması ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya, 49 restoran, 104 konaklama tesisi, 35 seyahat acentesi ile 37 turizm eğitimi kurumu alınmıştır. 1987 yılında gerçekleştirilen araştırma ile sonuçta, araştırma amaçlarına dönük olarak çeşitli bulgular elde edilmiştir.

Turizm ve Otelcilik Araştırması, 1984: T.C. Turizm Bankası A.Ş. tarafından yaptırılan bu araştırmanın amacı, turistik işletmelerin yöneticileri ile karşılıklı görüşülerek Türkiye'de turizm sektörüne eleman yetiştiren okullar ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın düzenlediği kurslar (TUREM ve işbaşı) eğitim programları hakkındaki düşüncelerini öğrenmek, söz ko-

nusu eğitimi gören elemanların çalışma yaşamına atıldıklarında ortaya çıkan eksiklikleri saptamak ve uygulamayla teorinin bir arada verilebileceği eğitim sistemi ile bu sistemin uygulanmasına olanak tanıyacak modele ilişkin önerilerini almaktır. Araştırma kapsamına Akdeniz turizm bölgesinin merkezi olan Antalya, Trakya ve Marmara turizm bölgelerinin merkezi olan İstanbul, Orta Anadolu turizm bölgelerinin merkezi olan Ankara'da karar örnekleme yoluyla seçilen turistik belgeli konaklama tesisleri ve turistik restoranlar ile T.C. Turizm Bankası A.Ş. tarafından işletilen Turban konaklama tesisleri dahil edilmiştir. Araştırma, İstanbul, Antalya ve Ankara'daki tesis yöneticileri ile yerinde görüşülerek, Turban işletmeleri ile de postayla anket uygulamasına gidilerek uygulanmıştır. Araştırma kapsamına, toplam 53 konaklama tesisi ve 17 restoran alınmıştır.

Türk Turizm Sektörü Araştırması, 1984: T.C. Turizm Bankası A.Ş. tarafından Prof. Dr. Erol Manisalı ile Şükrü Yarcın'a 1984 yılında yaptırılmıştır. Araştırmanın amacı, Türk turizm sektörünün özelliklerini yabancı yatırımcı ve işletmeler açısından incelemek ve turizm alanında Türk ve yabancılar arasındaki ticari işbirliği olanaklarını değerlendirmektir. Araştırma, iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, Türk turizm sektörünün ana hatları açıklanmakta ve Türk ekonomisinde turizmin yeri değerlendirilmektedir. İkinci bölümde ise Akdeniz kıyısı ağırlıklı olmak üzere başlıca turizm gelişim projeleri tanıtılmaktadır.

Üçüncü Yaş Turizmi Araştırması, 1993: Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen bu araştırma, üçüncü yaş grubunun oluşturduğu 50 yaş ve üstü yaş gruplarının organizasyonlarına katılan yabancı ziyaretçiler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma iki dönem halinde gerçekleştirilerek toplam

Öte yandan, son yıllarda turizm sektörü ile ilgili araştırmaların Turizm Bakanlığı ile DİE dışında kalan kurullarca gerçekleştirilmeye başlandığı gözlenmektedir.

5218 kişi üzerinde uygulanmıştır. Üçüncü yaş turizmi organizasyonu ile Antalya-Belek ve Kapadokya yörelerine gelen yabancı ziyaretçilere konaklama ünitelerinden ayrılmadan bir gün önce dil bilen anketörlerce anket formları dağıtılmış ve sonra tekrar toplanmıştır. Öte yandan yurtdışında bulunan yaşlılar demekleriyle de ilişkiler kurularak anketler postayla gönderilmiştir. Ayrıca üçüncü yaş organizasyonlarıyla Türkiye'ye gelen ziyaretçileri ağırlayan otel yöneticileriyle görüşme tekniğiyle mülakat yapılmıştır. Bunlara ek olarak da, üçüncü yaş turizmi organizasyonunu gerçekleştiren seyahat acenteleri yöneticilerine, il turizm müdürlüklerinin katkılarıyla anket uygulanmıştır. 1992 yılında gerçekleştiren araştırma, üçüncü yaş turizmine katılanlar hakkında bulgular da içermektedir.

Yabancı Ziyaretçiler Çıkış Anketi, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990: Söz konusu anketler, Turizm Bakanlığı tarafından 1984 yılından itibaren yapılmaktadır. Anket, Türkiye'ye yönelen turizm hareketlerinin özelliklerinin yanı sıra turizm gelirlerinin tahminine dönük olarak da bilgiler içermektedir. Bu anketlerin örnekleme çerçevesini bir önceki yılın sınır çıkışlarındaki turizm hareketleri oluşturmaktadır. Buna göre hava, deniz, kara yolları sınır kapılarından çıkış yapan yabancı ziyaretçilerin aylar itibariyle sayıları örnekleme için temel teşkil etmektedir. Zaman ve sınır kapısı örneklemesine uygun olarak uygulanan anket sonucunda, yabancı ziyaretçilerin Türkiye'yi ziyaret anaçları, sayıları, demografik özellikleri başta olmak üzere çeşitli bilgiler derlenmektedir. Yabancı Ziyaretçiler Çıkış Anketi ve Turizm Geliri Araştırması, 1986, 1987, 1988, 1989 ve 1990 yıllarında yapılmıştır. Ancak, 1990 ve 1991 yıllarında söz konusu anketler yapılamamıştır. T.C. Merkez Bankası, turizm gelirini tesbit etmek amacıyla söz konusu yıllarda özel bir kamuoyu araştırma

şirketine amacına uygun bir anket yaptırmıştır.

Yabancı Ziyaretçiler Talep Profili Araştırması, 1993: Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen çalışma, Türkiye'yi ziyaret eden yabancıların nitelik, tercih ve beğenilerinin tesbit edilmesini, 1986-1990 yılları arasını kapsayan yıllık veri trendinin güncelleştirilmesini ve dolayısıyla son yıllardaki ziyaretçi değişimindeki değişimlerin, sapmaların ortaya çıkarılmasını amaçlamaktadır. Bu çerçevede yabancı ziyaretçilerin geliş amacı, seyahati organize biçimi, Türkiye'nin ziyaret edilmesine neden olan bilginin kaynağı ve Türkiye'yi seçme faktörleri, konaklamak için tercih edilen tesis türleri, ziyaret edilen il-ilçeler ve bu yörelerdeki konaklama ve geceleme sayıları, eğitim, iş durumu, yaş ve cinsiyet gibi sosyal yapısı tesbit edilmeye çalışılmıştır. Anketin örneklemesini 1992 yılı sınır çıkışlarındaki turizm hareketleri oluşturmuştur. Buna göre, taşıt türü ayrımında çıkış yapılan sınır kapılarından, ziyaretçilerin aylar itibariyle sayıları örnekleme için baz oluşturmuştur. 17 sınır kapısında anket uygulanmıştır. Bir diğer analiz ise, alan uygulanmasının yapılacağı dönemler hususunda olmuştur. Seçilen 17 ayrı sınır kapısında kapıların kara, hava ve deniz olması özelliğine göre aylık veriler irdelenmiştir. Aylık olarak çıkış yoğunluklarının benzer nitelik gösterdiği ve ikinci tabaka olarak üç farklı dönem (zaman) tespit edilmiştir. Belirlenen dönemlerin temsilcileri olabilecek her dönem için bir ay ve bir ayda 20 gün süre ile saha uygulaması yapılmıştır. Üçüncü tabakayı ise, turist (geceleme yapan), günübirlikçi ve yatçı ayrımında farklı özellikte ziyaretçi grubu oluşturmaktadır. Anket uygulaması yöntemi, öncelikle, Türkiye'yi ziyaret eden ziyaretçilere defter şeklinde oluşturulan formlar dağıtılmış ve sınır çıkışlarında toplanması amaçlanmıştır. Ancak uygu-

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği ile Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı, son yıllarda turizm sektörünü eğlendiren bazı konularda araştırmalar yapmışlardır.

lanan birinci dönem ankette, katılımın yeterli olmadığı görüldüğünden, önceki yıllarda uygulanan yöntem geçilmiştir. Buna göre, sınır çıkış kapılarında, seyahatini tamamlayıp Türkiye'den ayrılan yabancı ziyaretçilere anket uygulaması yapılmıştır. Araştırma kapsamında 17681 kişi ile anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Yabancı Ziyaretçi Eğilim Anketi, 1965: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nın sorumluluğu altında Devlet İstatistik Enstitüsü işbirliği ile gerçekleştirilen anketin amacı, yabancı ziyaretçilerin Türkiye hakkındaki düşüncelerini çeşitli yönleriyle tesbit etmektir. Anket, 1965 yılında, Temmuz ayının dördüncü haftası, Ağustos ayının ikinci ve üçüncü haftaları, Eylül ayının ikinci haftası ve Ekim ayının da birinci haftası olmak üzere, beş haftalık bir süre içerisinde Ankara, İstanbul, İzmir, Edirne, Gaziantep ve Ağrı illerine bağlı sınırcaplarından Türkiye'ye giren bütün yabancıları kapsamaktadır. 17 soruyu içeren anket soru formu, 2471 yabancı ziyaretçi üzerinde uygulanmıştır. Anket formlarının değerlendirilmesi DİE tarafından yapılmış ve sonuçlar 21 tablo halinde yayınlanmıştır.

Yerli-Yabancı Eğilim Anketi, 1978: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Araştırma ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü tarafından 1978 yılında gerçekleştirilen bu anketin amacı, yerli ve yabancı turistlerin ve günübirlikçilerin günlük harcamalarını ve bu harcamaların dağılımını, ziyaretçilerin sosyo-ekonomik yapısını, tatil biçimlerini ve beğenilerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada şu ana başlıklarda veriler elde edilmiştir: Yerli, yabancı ve günübirlikçilerin sosyo-ekonomik yapıları, harcamaları, yabancıların Türkiye'ye geliş biçimleri, Türkiye'ye geliş nedenleri, yabancıların beğenileri, tatil biçimleri. Araştırmada tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Birinci tabaka olarak Türki-

ye'deki turistik yöreler alınırken, bu yöreleri tesbit ederken kullanılan kriter belgeli konaklama tesisleri olmuştur. Basit seçimsiz örnekleme yöntemi ile, çekilenlerin yerine koymama koşulu altında ve rastgele sayılar tablosu kullanılarak 16 yöre seçilmiştir. Daha sonra bu yörelerdeki toplam belgeli konaklama tesisi içinden rastgele sayılar tablosu kullanılarak 71 tesis örnekleme alınmıştır. Bu tesislerde uygulanacak anket sayısı ve bunların yerli-yabancı oranları, 1975 Ağustos-Eylül ayı gecelemeleri esas alınarak tesbit edilmiştir. Buna göre 2000 yabancı turiste anket uygulanması gerektiği ortaya çıkmıştır. Yabancı ziyaretçilerin geldikleri ülkelere göre dağılımı ise aynı aylarda Türkiye'ye gelen toplam yabancı ziyaretçiler içinde ülkelerin payları ve yine geceleme istatistiklerinden ülkeler dağılımını oransal olarak saptanmıştır. Yerli turistlerin sayıları ise, karşılaştırma olanağı verebilmesi için 2000 kişi olarak kabul edilmiştir.

Yurtdışı Seyahat Araştırması (Outgoing), 1990: Bu araştırma, TÜRSAB tarafından Gallup-Piar Araştırma Şirketi'ne 1990 yılında yaptırılmıştır. Araştırmada dinlenme/eğlenme amacı ile 1991 yılında yurtdışı seyahate çıkmayı planlayan 15 yaş üstü, üst ve orta sosyo-ekonomik gruba mensup kişiler hedef kitle olarak seçilmiştir. Araştırmanın amacı, hedef kitlelerin Türk turizm sektörüne karşı olan eğilim ve davranışlarının belirlenmesi ile bu kitlenin turizm sektöründen beklentilerinin saptanmasıdır. Turizm sektörü araştırması, İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa ve Trabzon olmak üzere Türkiye'de seyahat edebilecek nüfusu temsil edecek şekilde 6 ilde gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularının değerlendirilmesinde her yaş grubu ve her sosyo-ekonomik kitlenin davranış, istek ve beklentileri ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Araştırma, yüzyüze görüşme yöntemi ile önceden hazırlanmış bir soru formu çerçevesinde yürütülmüştür.

Bu çalışma kapsamında, ulaşılamadığı için yer verilemeyen bazı konaklama tesislerinin yapılarındaki pazarlama araştırmaları ve TÜRSAB'ın araştırmaları, Türkiye'de turizm sektörünün güderak çağdaş bir anlayışta işletmecilik yapmaya yöneldiği şeklinde yorumlanabilir.

Yurtiçi Seyahat Araştırması (In-going) 1990: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) tarafından 1991 yılında Gallup - Piar Araştırma Ltd. Şti.'ne yaptırılmıştır. Araştırmada, 1990 yılında yurtiçi seyahate çıkmayı planlayan 15 yaş üstü, üst ve orta sosyo-ekonomik gruba mensup kişiler hedef olarak seçilmiştir. Araştırma kapsamında; yurtiçi turizm talebi, sosyo-ekonomik gruplara göre seyahat giderlerini karşılama gücü, ödeme olanakları, yurtiçi seyahate çıkmayı planlayanların kişisel olarak mı yoksa turlarla mı seyahate çıkmayı planladığı, potansiyel turistlerin tercih ettikleri bölgeler, seyahat kararının verilmesini etkileyen karar süreci, yurtiçinde seyahat edenlerin davranışları ve memnuniyet dereceleri ve potansiyeli, yurtiçi seyahat müşterilerinin konaklama tesisi, ulaşım ve tatil yöresi tercihlerine ilişkin sorulara yanıt aranmıştır. Bu araştırma İstanbul, İzmir, Adana, Bursa ve Trabzon olmak üzere, Türkiye'de seyahat edebilecek nüfusu temsil edecek şekilde 6 ilde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi aşamasında her yaş grubu ve her sosyo-ekonomik kitlenin davranış, istek ve beklentileri ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Araştırma, kantitatif araştırma tekniklerinden "yüzyüze görüşme" tekniği ile önceden hazırlanmış bir soru formu çerçevesinde yürütülmüştür.

IV. DİĞER ARAŞTIRMALAR

Yukarıda açıklanan araştırmalara ek olarak; Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'na gerçekleştirilen Yerli-Yabancı Turizm Eğilim Anketi (1975), yerli-yabancı ve gününbirlikçilerle ilgili çeşitli bulguları ortaya çıkarmıştır. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen bir başka araştırma da, Seyahat Acentaları Anketi (1980)'dir. Ayrıca, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 1971 yılında yapılan "1971 Yılı Kamu ve Özel Sektör Turizm

Yatırım ve İşletme Faaliyetleri Anketi Sonuçları" ve "Turizm Sektörü Katma Değer Anketi Sonuçları" araştırmaları ile MPM tarafından yayınlanan "Karayolu Yolcu Taşımacılığında Verimlilik ve Performans Ölçümü" (1991) araştırması da bulunmaktadır.

V. ENVANTERLER

Belediyelerce Denetlenen Otel-Motel-Pansiyon ve Kamping Yerleri, 1978: Turizm Bakanlığı Enformasyon Şubesi tarafından 1978 yılında yapılan çalışmaların sonuçlarını içermektedir. Söz konusu çalışma, 116 belediyenin sınırları içerisinde kalan konaklama tesislerini içermektedir. Rehberde yer alan fiyatlar, 1978 yılının cari fiyatlarıdır.

Belediye Belgeli Tesisler Envanteri:

Bu envanter, Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmaktadır. Söz konusu envanter kapsamında yalnızca belediye belgeli tesisler değerlendirilmeye alınmaktadır. Envanter, ilk kez 1987 yılında ve daha sonra 1988, 1989 ve 1992 yıllarında hazırlandıktan sonra, 1993 yılından itibaren ise "Belediye Belgeli Konaklama İstatistikleri Bülteni" içerisinde yer almıştır. Envanterde, illerde bulunan tüm belediye belgeli tesislerin tür, nitelik, personel sayısı ve yatak kapasitesine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Envanter, il turizm müdürlüklerinin katkısıyla hazırlanmış, ancak cevap alınamayan illere ilişkin veriler ilgili illerin master planlarından yararlanılarak elde edilmiştir.

Dünya Turizm Hareketleri, 1977-1972: Bu çalışmada dünya turizm hareketleri ile ilgili bilgiler, Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) 1977-1982 yılları arasındaki istatistiklerinden derlenmiş ve çeşitli çalışmalarda bu tür bilgilere ihtiyaç duyanlara yardımcı olunması amaçlanmıştır. Aynı derleme kapsamında, turizm istatistiklerinin yanı sıra bazı sosyo-eko-

Turizm sektörüne dönük olarak hazırlanan söz konusu sayısal veri kaynaklarının, gerek makro düzeydeki karar alma mekanizmalarında ve gerekse turizm işletmecileri tarafından hemen hemen hiç ilgi görmediği, yapılan araştırmalardan ortaya çıkmaktadır.

nomik veriler de araştırmaya dahil edilmiş ve bu konuda Birleşmiş Milletler kaynaklarından yararlanılmıştır..

İkinci Konut Envanteri, 1990: Türkiye'de belgeli ve belgesiz tesisler dışındaki ikinci konut denilen yazlık evlerde atıl yatak kapasitesinin turizm amaçlı değerlendirilmesine olanak sağlamak için envanter hazırlanması ve mevcut durumların tesbiti amaçlanmıştır. Envanter çalışması için kıyı şeridi üzerinde Marmara, Ege, Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinde bulunan ikinci konutların yoğun olduğu 17 ilde çalışma yapılmıştır. Söz konusu illerin valiliklerince Turizm Bakanlığı tarafından gönderilen "İkinci Konutları Değerlendirme" formlarına veriler işlenmiştir.

Konaklama Tesisleri Envanter Araştırması (İl ve İlçeler İtibariyle, 1976: Konaklama tesislerinin nitelikleriyle ilgili bilgileri kapsayan bu çalışma, Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından belediye teşkilatı bulunan bütün idari birimlerde konaklama tesislerinin tesbiti amacıyla uygulanan envanter çalışmasının sonuçlarına ait bilgileri kapsamaktadır. Çalışma kapsamında il ve ilçelerde faaliyet gösteren otel, motel, han, kamp, karavan, oberj ve kaplıcalara ilişkin ayrıntılı veriler yer almaktadır.

Tanıtma Faaliyetleri Raporu: Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü'nce her yıl hazırlanan bu raporda, ilgili genel müdürlüğe bağlı olarak çeşitli ölkelerde faaliyet gösteren tanıtma müşavirliklerince gerçekteştirilen tanıtma faaliyetleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Rapor, bir süre "Tanıtma ve Pazarlama Faaliyetleri" adı altında hazırlanmıştır.

Tarifersiz Uçaklar (Charter) Bülteni: Turizm Bakanlığı'nca Türkiye'ye gelen Tarifersiz uçaklar (charter) ile ilgili bilgiler 1977 yılından bu yana derlenmektedir. 1975 yılından itibaren yeni seri ile, hava

limanlarına iniş-kalkış yapan tarifersiz uçaklar ile taşıdıkları yolcu sayıları milliyetlerine göre, hava limanı ayırırında derlenmektedir. Söz konusu bilgiler Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü'nden sağlanmaktadır.

VI. DEğERLENDİRME VE SONUÇ

Türkiye turizminde şimdiye kadar yapılmış istatistik, araştırma ve envanterlerin konu edildiği bu araştırma, söz konusu sayısal veri kaynaklarının ayrı ayrı incelenmesine dayanmaktadır. Önceki bölümlerde açıklandığı üzere Türkiye'de şimdiye kadar bazı alanlarda sayısal veri kaynağı oluşturacak çalışmaların yadsınamayacak düzeyde olduğu görölmektedir.

Dönemler itibariyle yapılacak bir değerlendirmede, söz konusu araştırmaların son on yılda yoğunlaştığı ve bu gelişmenin turizmin gelişme trendi ile aynı dönemlere denk düştüğü görölmektedir. Öyleyse burada not edilmesi gereken birinci bulgu, Türkiye'deki istatistiklerin turizmin gelişmesiyle birlikte nicelik olarak artış gösterdiğidir. Gerçekten de Türkiye'de turizmin devlet tarafından makro boyutta ele alınmaya ve turizmin bakanlık düzeyinde temsil edilmeye başlandığı (1956 yılındaki düzenlemeyi bir yana bırakırsak) 1963 yılından 1980'li yıllara gelinceye kadar geçen dönemde pek fazla araştırmanın yapılmadığı görölmektedir. Bu dönemde dikkati çeken araştırmalar, 1965, 1973, 1976, 1978 ve 1980 yıllarında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından gerçekteştirilen anketlerdir. Bu dönemde, yerli ve yabancı turistler üzerinde uygulanan alan araştırması örneklerine sıkça rastlanırken, 1980-1994 yılları arasında başka alanlarda sayısal veri araştırmaları artış göstermese de alanda uygulanan anket araştırmalarında aynı artış söz konusu olmamıştır.

1980-1994 dönemi araştırmalarında

Özellikle Turizm Bakanlığı ve TÜRSAB tarafından kamuoyu şirketleri ile üniversitelere yaptırılan bazı araştırmaların araştırma metodolojisi ciddi hatalar taşımaktadır.

dikkati çeken bir diğerk nokta da, bu dönemde, araştırmaların ve istatistik derleme çalışmalarının düzenli ve sürekli olarak yapılmaya başlanmasıdır. Gerçekten de bu dönemde Turizm Bakanlığı tarafından derlenen "Konaklama İstatistikleri", "Turizm İstatistikleri" ve "Çıkış Yapan Yabancılar Anketi" düzenli bir şekilde derlenmeye başlanmıştır. Benzer şekilde Devlet İstatistik Enstitüsü'nün "Turizm İstatistikleri" de 1991 yılı haricinde sürekli olarak derlenmekte ve yayınlanmaktadır. Süreklilik kazanan diğerk araştırmalar arasında "Yat İstatistikleri", "Belediye Belgeli Konaklama İstatistikleri" yer almaktadır.

İnceleme sırasında ortaya çıkan başka bir bulgu da, son yıllarda yapılan araştırmaların ve derlenen istatistiklerin giderek daha spesifik konularda yoğunlaşmakta olduğudur. Bu, olumlu yönde değerlendirilebilecek bir gelişmedir. Son yıllarda yatçılık, üçüncü yaş, sosyal turizm, katma değer, belediye belgeli tesisler envanteri gibi çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Öte yandan 1900 yılında TÜRSAB tarafından yaptırılan araştırmalar(araştırma metodolojisi açısından bazı eksikler taşısada), Türkiye'de sayısal veri elde etmenin karar almadaki öneminin özel sektör turizm işletmeleri tarafından da anlaşılmaya başlandığının göstergesi sayılabilir. Benzer çalışmaların hem TÜRSAB, hem de otelcilerbirliğı ve diğerkotelci demekleri tarafından yapılmasının sonsuz yararları olacaktır.

Kısaca belirtilen bu bulgulardan sonra, mevcut istatistik ve araştırma verilerinin topluca tek bir merkezden elde edilebilmesi için ilgili kurumlarca çalışmalarda bulunulması gerekmektedir. Çünkü, yukarıda sıralanan araştırmalar -başta da vurgulandığı üzere-, birkaç dokümantasyon merkezi ile birkaç araştırmacının kütüp-

hanesi dışında bulunmamaktadır. Belki biraz acı bir durumdur ancak, Turizm Bakanlığı'nın araştırmalarını ve istatistiklerini, bu bakanlığın kütüphanesinde bulmak çoğuzaman mümkün olamamaktadır. Söz konusu bakanlıkta 1970'li yıllarda hazırlanmış araştırma ve istatistiklerin bu bakanlığın kütüphanesinde bulunması bir yana,son bir iki yılda yayınlanan istatistik ve araştırmaların bile bir bölümü kütüphaneye gelmemektedir.

KAYNAKÇA

DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ (1965), *Yabancı Ziyaretçi Eğilim Anketi*, DİE Yayınları, No: 500, Ankara, 1965.

DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ (1978), *Konaklama Tesisleri Envanter Çalışması: İl ve İlçeler İtibariyle*, DİE Yayınları, No: 329, Ankara.

DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ(1986), *Hanehalkı Turizm Eğilim Anketi*, DİE Yayınları, No: 1201, Ankara.

DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ(1986), *Çıkış Yabancı Ziyaretçiler Anketi*, DİE Yayınları, No: 1285, Ankara.

DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ (1989), *Otelcilik ve Turizm Endüstrisinde İşgücü Araştırması*, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, Ankara.

DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ(1992), *Turizm İstatistikleri 1989*, DİE Yayınları, No: 1499, Ankara.

DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ (1995), *Ulaştırma İstatistikleri 1993*, DİE Yayınları, No: 1708, Ankara.

DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ (1993), *Ticaret, Otel, Lokanta ve Hizmet İstatistikleri 1990*, DİE Yayınları, No: 1558, Ankara.

İSTANBUL TİCARET ODASI (1994), *İstanbul Halkının Hizmet Sektörüne Dönük Talebi Araştırması*, İTO Yayınları, No: 1994/26, İstanbul.

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI (1977), "Kitle turizmi ve Seyahat Acentaları Araştırması", *Turizm ve Tanıtma, 2. Cilt: IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, DPT Yayınları, No: 1529, Ankara.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI (1984), *Dünya Turizm Hareketleri 1977-1982*, Turizm Planlama ve Yatırımlar Dairesi Başkanlığı, Yayın No: 1984/6, Ankara.

SARUHAN, Şadi Can ve Diğerkleri (1989), *Turizm Eği-*

Turizm Bakanlığı tarafından yapılan veya yaptırılan bazı araştırmalarda, rakamlar arasında tutarsızlıklar (eksiklik-fazlalık) bulunmaktadır.

timinde Nitelik Araştırması, Marmara Üniversitesi Araştırma Fonu Yayınları, No:3, İstanbul.

ŞENTÜRK, Leyla (1988): "Bazı Turist Eğilim ve Seyahat Acentesi Anketlerinin Turistlerin Beklenti ve İzlenimleri Yönünden Değerlendirilmesi (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

T.C. TURİZM BANKASI A.Ş.(1984), **Turizm ve Otelcilik Eğitimi Araştırması**, T.C. Turizm Bankası A.Ş. Yayını, Ankara,

T.C. TURİZM BANKASI A.Ş. (1984), **Türk Turizm Endüstrisi Araştırması**, Araştırma ve Eğitim Başkanlığı, Ankara,

TUGEV (1988), **Turizmin Barışçıl Sonuçlarının Sosyo-Kültürel Analizi**, TUGEV Yayınları, İstanbul.

TUGEV (1988), **Türk Konaklama Endüstrisinde İnsangücü Araştırması (Pilot Çalışmanın Sonuçları)**, Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul.

TUGEV (1993), **Turizm Yatırımlarının İstihdam Yaratma Potansiyelleri**, Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul,

TUGEV (1993), **Turizm Sektöründe İstihdamın Niteliği Üzerine Bir Değerlendirme**, TUGEV Yayınları, No: 27, İstanbul.

TUGEV (1994), **Konaklama Sektörü Yöneticilerinin Elemanlarda Aradıkları Nitelikler**, Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı Yayınları, No: 28, İstanbul.

TURİZM VE TANITMA BAKANLIĞI (1978), **Yerli-Yabancı Eğilim Anketi**, Araştırma ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Ankara.

TURİZM VE TANITMA BAKANLIĞI (1979), **Belediyelerce Denetlenen Otel-Motel-Pansiyon ve Kamping Yerleri**, Enformasyon Şubesi Yayını, Ankara.

TURİZM BAKANLIĞI (1988), **1987 Tanıtma ve Pazarlama Faaliyetleri**, Tanıtma ve Pazarlama Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

TURİZM BAKANLIĞI (1991), **Yabancı Ziyaretçiler ve Turizm Geliri 1990**, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, No: 1991/7, Ankara.

TURİZM BAKANLIĞI (1991), **1980-1990 Araştırma ve İstatistik Kataloğu**, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Yayın No: 1991/6, Ankara.

TURİZMBAKANLIĞI (1992), **Konaklama İstatistikleri Bülteni 1991**, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, No: 1992/5, Ankara.

TURİZMBAKANLIĞI (1991), **Yat İstatistikleri Bülteni 1990**, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, No: 1991/8, Ankara.

TURİZMBAKANLIĞI (1993), **Belediye Belgeli Tesisler Envanteri 1992**, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, No: 1993/2, Ankara.

TURİZM BAKANLIĞI (1993), **Sosyal Turizm Araştırması**, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara,

TURİZM BAKANLIĞI (1992), **Üçüncü Yaş Turizmi Araştırması**, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.

TURİZM BAKANLIĞI(1993), **Yabancı Ziyaretçiler Talep Profilimi Araştırması**, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara,

TURİZM BAKANLIĞI(1993), **Belediye Belgeli Konaklama İstatistikleri Bülteni 1992**, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, No: 1993 / 6, Ankara.

TURİZM BAKANLIĞI (1993), **Sağlık Turizmi ve Turizm Sağlığı**, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, No: 1993 / 8, Ankara.

TURİZM BAKANLIĞI (1993), **Turizm Endüstrisi İşgücü Araştırması**, Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara.

TURİZM BAKANLIĞI (1993), **Turizmin Katma Değeri ve Çoğaltan Katsayısı** Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.

TURİZM BAKANLIĞI (1994), **Turizm İstatistikleri Bülteni 1993**, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, No: 1994/2, Ankara.

TURİZMBAKANLIĞI (1994), **İç Turizm Talep Profili Araştırması 1993**, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, No: 1994/1, Ankara.

TÜRKİYE BİLİMSEL VE TEKNİK ARAŞTIRMA KURUMU, **Turizm Konaklama Tesisleri Performans İfadeleri Araştırması** (Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Nigân Beyazıt), TÜBİTAK Mühendislik Araştırma Grubu Proje No: MAG-20, İstanbul, 1976.

TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI A.Ş. (1980), **Akdeniz Havzasında Turizmin Gelecekteki Durumu ile İlgili Araştırma**, Yayın No:21, İstanbul.

TÜRSAB (1991), **Yurici Seyahat (Incoming) Araştırması**, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Yayınları, İstanbul.

TÜRSAB (1991), **Yurtdışı Seyahat Araştırması (Outgoing)**, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Yayınları, İstanbul.

TÜRSAB(1991), **Yurtici Seyahat Araştırması (Ingolng)**, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Yayınları, İstanbul,

TÜRSAB (1991), **Yurtdışı Seyahat Acentaları Araştırması**, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Yayını, İstanbul.

Son olarak da, bu çalışma kapsamında yapılan araştırma, istatistik ve envanterlerin toplu olarak bir arada bulunduğu bir merkez bulunmamaktadır. Pek çok araştırma ve istatistikle ilgili yayınlara ulaşılabileceği bulunmamaktadır. Bazı yayınların Türkiye genelindeki nübahalarının birkaç taneyi geçmediği sanılmaktadır.